

Metamorfóza člověka

Alfred Baur

*Uchopte to proměňující se!
Poznejte v něm to jednající!
Živoucí je hnací síla
a mrtvá forma ta zůstávající.*

I. Zvláštní způsob uvažování o metamorfóze

Stavební plán organismu se nedá najít mezi viditelnými |evy, je zcela ideální myšlenkové povahy a ozřejmí se pouze v myslící duši pozorujícího člověka. Nikde jinde než v myšlení nemá metamorfóza svou oporu.

Na druhé straně se ale nelze domnívat, že by idea živého organismu byla cosi prostě jen vymyšleného a odděleného od jevů. Působí především v uskutečňování.

Goethe ve svém úvodu k nauce o metamorfóze píše:

„Pozorujeme-li útvary, především živé organismy, pak zjišťujeme, že zde není nic trvalého a nepomíjivého a uzavřeného, nýbrž naopak, všechno je v trvalé.“ Rudolf Steiner pokračuje: „V proměnlivosti nachází (Goethe) ideu, to stálé vůči pomíjivosti.“

Tím dostává myšlení velmi těžký úkol. Má najít, ze kterých utvářejících vlivů pochází forma. V uskutečnění musí najít uskutečňování. Takového záměru lze dosáhnout jen tehdy, když se myšlení pozdvihne k mimořádné pohyblivosti. Rudolf Steiner vidí v této proměně myšlení jedinou možnost, jak se vymanit z bezpočetných běd člověka. Zůstane-li člověk při svém ztuhlém myšlení dál, pak bude moci chápat jen pevné a hotové, ale nikdy živé v jeho rozmanitých cestách uskutečňování.

Kdo ale, vázán běžným způsobem vědy, nedůvěřuje živému myšlení v obavě o jasné obrysy, ten vylučuje všechno živé / jeho organických vazeb, až mu nakonec v rukou zůstanou jen neživé součásti. Protože mu chybí idea, nechápe, jakou spojitost mají tyto části v organismu.

V mnoha svých přednáškách mluvil Rudolf Steiner o způsobech oživení myšlení. Zdůrazňoval, že jednotlivému orgánu je možno porozumět pouze v souvislosti s celkem a že celý lidský organismus musí být nahlížen ve své spojitosti s vesmírem. Dále k tomu říká: „Je

v zásadě možné vycházet při studiu lidských orgánů z vědecko-anatomického poznání a později dojít k duchovnímu prohlédnutí lidské organizace." K prohlédnutí lze dospět, když „od uchopení vnější formy orgánu jako jsou např. plíce, játra nebo jiné se přejde k imaginativnímu pochopení, kdy pozvolna dojde k tomu, že lidská organizace se v imaginativní podobě začne v duši vynořovat. Vynořením se těchto orgánů v duchu se místo pozemského člověka objeví člověk obsahující vesmír."

2. Učení o metamorfóze u Goetha a Steinera

V roce 1787 došel Goethe k cíli své italské cesty v Palermu, kde v krásné botanické zahradě studoval rostliny, a tu mu vytanula na mysli nanejvýš důležitá idea. Následně napsal Herderovi: „Došlo mi, že v tom orgánu rostliny, který běžně označujeme jako list, je skryt zárodek a v něm všechno, co se později projeví. Dopředu i dozadu je rostlina jen listem a v něm je skryta všechna budoucnost, takže jedno bez druhého vůbec nelze myslet."

Goethe líčí své úvahy ve článku: „Metamorfóza rostlin." Dokládá v něm, že každý orgán rostliny se vyvíjel podle stejných principů. Všechny orgány rostliny se jeví jako proměny jediného: listu. List se projevuje ve všech podobách a stupních vývoje. I když orgány rostliny vypadají velmi různě, přesto jsou obměnou jednoho a téhož, které se podle těch samých principů mění. Ideou prarostliny je list, nikoli jeden určitý, ale jeho prapodoba, která je ve všech rostlinách ideálně obtížena. Od listu na stonku až po okvětní listy a k pestíkům stoupá rostlina ke stále větší diferenciaci a kráse, která se stále více projevuje, až ke květu. V květu možnost stoupání konci a dochází k utváření semen, v nichž se celá rostlina stáhne do nejmenšího a nejsevěřenějšího, aby ve skrytu připravovala nové rozvinutí. V podobě semene vidí Goethe protipól růstu rostliny. Rostlina se vyvíjí podle zákonů polarit a stoupání.

L.F.C.Mees konstatuje, že je třeba rozlišovat mezi metamorfózou a variacemi. Existují různé exempláře jednoho druhu motýla a jsou nesčetné variace druhů rúže. Metamorfózu ale uvidíme pouze tehdy, studujeme-li vývoj od vajíčka přes housenku a kuklu k motýlu nebo souvislý postup od semene ke klíčku, listu, poupěti a květu. Variace rozvíjejí jedno téma, ale metamorfóza tvoří nové. A to podle principů polarit a stoupání.

Goethe ve svém studiu objevil ideální bytost rostliny. Studoval nesčetné exempláře a nakonec objevil pouze svým duchovním zrakem ideu rostliny, kterou označoval prarostlinou. Tato myšlenka se mu stále více vyjasňovala a v květnu 1787 napsal v Neapoli větu: „Na všechno živé se dá aplikovat jediný zákon."

To, co Goethe tehdy vyslovil jako vizi do budoucnosti, by upadlo do zapomenutí, kdyby o sto let později jeho nauku nerozpracoval Rudolf Steiner. Říká, že předpokladem pro její rozvíjení je idea trojčlennosti lidského organismu.

„Aby bylo možné řádně vypracovat to, co zavedl Goethe, je nutno člověka rozdělit. Člověka nelze považovat za jedno.“ V mnoha detailech Rudolf Steiner pečlivě rozvíjí důvody tohoto členění na tři složky.

V Goetheho nauce o barvě se ještě neobjevuje tento prvek metamorfózy. V jednom pojednání o „Goetheanismu a anthroposofii“ uvádí Bodo von Hamprecht, že zde nastupuje pouze princip polarity. Barva se dá chápat jako polarita mezi světlem a tmou.

„Neexistuje žádná prabarva, která by se metamorfovala do barvy červené, zelené, modré apod. Jinak je tomu u rostlin. Rostlina se metamorfuje z prarostliny, každý orgán rostliny je zpětně metamorfózou prarostliny.“ Prochází stupňováním mezi kvetoucí rostlinou a semenem.

Pokud se má přistoupit k metamorfóze lidského organismu, musí být připojen ještě jeden pojem, který se u Goetha objevuje v jeho práci o kostě, avšak teprve u Rudolfa Steinera je zcela představen: myšlenka převrácení.

Na tomto místě pokračuje Rudolf Steiner v započatém Goetheho díle. V mnoha svých přednáškách ukazuje Steiner, jak je možno na lidské hlavě pozorovat přetvoření člověka látkové výměny a končetin z minulé inkarnace.

Nesmíme si však myslet, že forma lebky vznikla přímým přeměněním do formy páteřních kostí. Obratle se směrem k lebce neroztahují, nýbrž dojde k převrácení tak, že to co bylo uvnitř, se dostane ven a to co bylo venku, je uvnitř. Převrátí- me-li např. rukavici, pak forma zůstane tatáž. Musíme si představit tvar, který při převrácení navenek působí jinými silami než silami působícími dovnitř. Tím vzniká jiná forma. V citované přednášce uvádí Rudolf Steiner, že se tímto způsobem dá dojít k představě, jak se z tvarů dlouhých kostí končetin vytvoří převrácením lebeční kosti. Tím, jak je dlouhá dutá kost orientovaná do vnějšího světa, přináší v sobě do lebky svět.

Proces převrácení však není viditelný. Viditelným je pouze výsledek. Převrácení samo probíhá v procesech ryse duchovních, v době mezi smrtí a novým zrozením. Fyziognomický výraz hlavy upozorňuje na to, jaké morální síly žily v látkové výměně a systému končetin člověka předešlé inkarnace. Tyto formující síly přecházejí metamorfózou do tvorby hlavy pro příští inkarnaci.

Upozornění na učení o metamorfóze Rudolfa Steinera mělo přispět k všeobecnému pochopení zákonů metamorfózy. Musí být však zdůrazněno, že se zde zabýváme jinou metamorfózou, a to metamorfózou, která vysvětluje vztah mezi řečovým organismem a celkovým organismem. Zákony metamorfózy jsou shodné, pouze hledisko (úhel pohledu) je jiné.

Předpokládaná hlediska jsou tato:

1. podobnost
2. polarita
3. stupňování
4. převrácení

Princip podobnosti se vztahuje především na oživené fyzické tělo. Kdyby bylo tělo sestaveno výhradně z krystalických látek, pak by se člověk člověku zcela podobal. Ale protože zde jde o živé tělo, dochází k variacím na téma člověk, takže lidé jsou si podobní, ale ne stejní.

jako nositel života je člověk napjat v polaritě: mezi nervem a krví, mezi životem a smrtí. Vše živé působí v protikladech. Živé světlo svítí do tmy a v tomto napětí vznikají barvy. A protože v něm nepůsobí pouze živé, ale i duchovní, může docházet ke stoupání barev: žlutá v červenou, modrá ve fialovou. To je děj, který se dá ještě lépe pozorovat u rostlin. Duševní svět vane na rostliny a přetváří je. Proto je list schopen loupání a může se proměňovat v květ a zvnitřňovat v plod. Světlo je ve volném éteru, ale rostliny na sebe váží éterický životní proud. Ten působením stoupání vytváří množství podob celé flóry.

Další krok vidíme u zvířete: převrácení - ten je ale jasně patrný teprve až u člověka, protože zvíře nepostupuje cestou reinkarnace, kde se tento krok především uplatňuje.

Tím jsme položili základ k rozvinutí myšlenky metamorfózy řečového organismu.

1. Variace: ve fyzicky tělesném organismu.

Podle tohoto principu dochází ke vzniku podobných minerálních struktur.

2. Polarita: v říši (sféře) živoucího.

Všechno živé je napjato mezi póly. Vyrovňáváním tohoto vlivu dochází ke vznikání harmonických živých útvarů.

3. Stoupání: v duševním světě.

Tento princip se dá studovat již u světla a ještě více u rostlin. Ve sféře zvířat je již zřejmý.

4. Převrácení: jako výraz proniknutí organismu složkou Já. Tento princip se objevuje ve své ryzí formě teprve u lidské postavy.

Tím jsme připraveni ke studiu metamorfózy řečového organismu. Podle doporučení Rudolfa Steinera je třeba zcela odstoupit od morfologické metody. „Bude nevyhnutelné rozšiřovat myšlenky metamorfózy na funkční stránku organismu,“ říká Rudolf Steiner a odkazuje na knihu O duševních záhadách, kde je již člověk popisován z hlediska vzájemného působení funkcí.

Shrnutí: Metamorfóza člověka

1. Zvláštnosti v uvažování o metamorfóze

Stavební plán člověka je čistě ideální povahy a může být nalezen pouze v myslící duši a nikoli v jevech samotných. Ale myšlenka sama působí v jevech.

2. Nauka o metamorfóze u Goetha a u Steinera

Rostlina se vyvíjí podle zákonů podobnosti, polaritě a stoupání. Lidské bytosti lze porozumět jen po rozšíření těchto zákonů o zákon převrácení.

Jako předpoklad metamorfózy člověka slouží čtyři náhledy

a) *variace*: fyzické tvary organismů se vzájemně podobají,

b) *polarita*: život organismů je napjat mezi póly,

c) *stoupání*: čím více se organismus váže na duševno, tím více se proměňují jeho podoby od jednoduššího ke složitějšímu, jejich forma se stupňuje,

d) *převrácení*: duchovní podstata člověka způsobuje, že při vytváření organismu dochází k převrácení. I když převrácení u zvířat a rostlin není vyloučeno, plně zřetelné je až u člověka.